

Avdelningen för juridik
Elin Persson

Justitiedepartementet

103 33 Stockholm

En översyn av 23 kap. brottsbalken (SOU 2024:55)

Sammanfattning

- Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) är starkt kritiska till att enskilda personer som är anställda hos kommuner och regioner ges ett ansvar för att vidarebefordra information om frivilligt tillbakaträdande till de brottsbekämpande myndigheterna.
- Förslagets syfte kan istället tillgodoses genom att kommuner och regioner inom ramen för sin serviceskyldighet enligt förvaltningslagen hjälper enskilda att själva komma i kontakt med och lämna information till de brottsbekämpande myndigheterna.
- SKR anser att konsekvenserna av förslaget om frivilligt tillbakaträdande genom anmälan till myndighet bör belysas ytterligare i det kommande lagstiftningsarbetet. Bland annat saknas en analys av konsekvenserna för regionernas verksamhet.
- SKR efterlyser ett mer utförligt och nyanserat resonemang i det fortsatta lagstiftningsarbetet kring behovet av en särskild uppgiftsskyldighet avseende frivilligt tillbakaträdande, bl.a. utifrån möjligheten att lämna information med stöd av samtycke.
- I övrigt tar SKR inte ställning till utredningens förslag.

Allmänna synpunkter

SKR anser att det finns frågetecken gällande utredningens förslag om frivilligt tillbakaträdande genom anmälan till myndighet. Dels avseende förslagets tillämpningsområde, dels när det gäller konsekvenserna för den personal som ges en skyldighet att vidarebefordra information för enskildas räkning.

Utredningen gör bedömningen att det finns ett behov av att införa en särskild uppgiftsskyldighet i lag i syfte att möjliggöra vidarebefordran av information kring frivilligt tillbakaträdande. Detta trots att den föreslagna uppgiftsskyldigheten kan komma att överlappa andra sekretessbrytande bestämmelser i vissa situationer. De aktuella uppgifterna bör i regel även kunna lämnas till polisen med samtycke från den enskilde, vilket innebär att sekretessen bryts.

Det pågår idag ett omfattande arbete för att möjliggöra ett utökat uppgiftslämnande mellan myndigheter. SKR anser att det är viktigt att kommuner och regioner har möjlighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna och att alla berörda aktörer kan bidra till att förebygga att exempelvis barn och unga rekryteras till kriminella gäng. Dagens regelverk är redan idag är mycket komplext och därför bör lagstiftaren sträva efter att anlägga ett helhetsperspektiv när nya skyldigheter att lämna uppgifter införs. Det är viktigt att regelverket inte blir ännu svårare att överblicka och tillämpa, exempelvis i relation till de möjligheter att lämna uppgifter till polisen som redan finns. Exempelvis kan uppgifter om unga under 21 år lämnas till polisen med stöd av 10 kap. 18 a § OSL i syfte att förebygga brott. I de fall det finns misstankar om begångna brott av mer allvarlig karaktär kan uppgifter även lämnas till polisen med stöd av 10 kap. 23 § OSL.

I övrigt kan det framhållas att SKR är en intresse- och arbetsgivarorganisation för kommuner och regioner som arbetar med de verksamhetsområden som är aktuella för våra medlemmar, dvs. främst de uppgifter som ankommer på kommuner och regioner. Detta innebär att SKR har begränsad kunskap och möjlighet att bidra med konkreta och detaljerade inspel avseende huvuddelen av förslagen i betänkandet som tar sikte på den straffrättsliga regleringen och medför konsekvenser för bl.a. rättsväsendet. SKR avstår därmed från att yttra sig över de delar i förslagen som inte berör kommuner och regioner.

9.3 Frivilligt tillbakaträdande genom anmälan till myndighet

SKR anser att det finns frågetecken gällande utredningens förslag om frivilligt tillbakaträdande genom anmälan till myndighet. Dels angående förslagens tillämpningsområde, dels gällande förslagens konsekvenser för den personal som ges en skyldighet att vidarebefordra information för en enskilds räkning.

Förslaget innebär att den som deltar i försök, förberedelse eller stämpling till ett brott och sedan frivilligt avslöjar det planerade brottet för vissa uppräknade aktörer i sådan tid att brottet kan förhindras, ska anses ha tillbakaträtt frivilligt. Detta innebär att den enskilde inte ska dömas för försök, förberedelse eller stämpling till brott. De aktörer som inkluderas i förslaget och som den enskilde kan kontakta för genomföra ett frivilligt tillbakaträdande, är myndigheter, lärare eller övrig personal inom skolväsendet, elevhälsan, personal på ett hem för vård eller boende samt någon annan som innehar en särskild förtroendeställning.

Om en enskild vänder sig till personal hos någon av dessa aktörer och berättar om exempelvis ett försök till brott inträder en skyldighet att vidarebefordra den aktuella information till en brottsbekämpande myndighet.

Till att börja med kan SKR konstatera att författningsförslaget inkluderar myndigheter, där också kommuner och regioner ingår. Exempelvis innebär detta att socialtjänsten samt verksamhet inom hälso- och sjukvården omfattas av förslaget. I betänkandet finns ingen analys eller beskrivning av vad förslaget innebär för regionernas del, dock beskrivs konsekvenserna för socialtjänst och skolan.

Även personal hos fristående skolhuvudmän och personal på hem för vård eller boende som bedrivs av privata aktörer omfattas av skyldigheten att vidarebefordra information. Däremot omfattas inte personal hos privata vårdinrättningar av förslaget. Någon förklaring till denna avgränsning ges inte i betänkandet. Utredningen resonerar kring att det är viktigt att skyldigheten att vidarebefordra information till polisen omfattar bl.a. personal vid hem för vård eller boende, lärare och annan personal inom skolan utifrån att dessa yrkesgrupper regelbundet kommer i kontakt med unga personer som kan behöva hjälp med att ta kontakt med de brottsbekämpande myndigheterna. Samma argument kan dock göras gällande för betydligt fler yrkesgrupper, bl.a. inom hälso- och sjukvården, vilket gör att frågan uppstår om utredningen till fullo har överblickat vilken krets av aktörer som kommer att omfattas respektive inte omfattas av förslaget. Detta är något som bör belysas i det kommande lagstiftningsarbetet.

Vidare anser SKR att det kan ifrågasättas om det är lämpligt att enskilda tjänstepersoner eller annan personal hos kommuner och regioner, ges en skyldighet att vidarebefordra potentiellt känslig och farlig information inom ramen för sin tjänsteutövning. Utredningen gör bedömningen att det inte är tillräckligt att informationen går via en kanal inom respektive organisation, utan att det är den person i organisationen som har fått del av informationen, som omedelbart ska lämna den vidare till brottsbekämpande myndigheter.

Utredningen har inte belyst vilka konsekvenser förslaget kan få för den personal som omfattas av den föreslagna skyldigheten. Exempelvis är det inte otänkbart att förslaget leder till en ökad exponering för hot och våld från kriminella aktörer vilket i sin tur kan innebära att personal underlåter att vidarebefordra information av rädsla för sin egen eller närståendes säkerhet. Utredningen har inte heller beskrivit vilka konsekvenser som drabbar den som underlåter att vidarebefordra information eller vad som händer när någon dröjer allt för länge med att lämna vidare uppgifter.

Inom den kommunala och regionala förvaltningen arbetar många personer som har olika utbildning och erfarenhet. Vissa är väl förtrogna med de aktuella frågorna och är vana vid att hantera känslig information, medan andra inte alls har samma erfarenhet. Därmed framstår det som olämpligt att var och en ges en skyldighet vidarebefordra information. Utöver detta finns det även en rad praktiska frågor om hur informationen ska dokumenteras, skickas och förvaras.

Sammantaget avstyrker SKR att det införs en uppgiftsskyldighet i detta avseende och att denna skyldighet tar direkt sikte på enskilda i personalen hos kommuner och regioner. Förslagets syfte bör istället kunna tillgodoses genom att kommuner och regioner inom ramen för sin serviceskyldighet enligt förvaltningslagen hjälper enskilda att själva komma i kontakt med och lämna information till de brottsbekämpande myndigheterna.

9.4 Sekretessen mellan myndigheter behöver kunna brytas

I betänkandet går utredningen igenom en rad olika sekretessbrytande bestämmelser som kan vara tillämpliga i olika situationer, men gör samtidigt bedömningen att dessa är inte fullt ut kan tillgodose det behov av uppgiftslämnande som följer av utredningens förslag. Utredningen bedömer därmed att det finns behov av en uppgiftsskyldighet i lag för att det tydligt ska framgå att uppgifter som omfattas av sekretess kan vidarebefordras till brottsbekämpande myndigheter.

SKR anser att det är problematiskt att det nu i snabb takt föreslås och även införs olika bestämmelser som medför möjligheter respektive skyldigheter att lämna uppgifter, samt att dessa därtill överlappar i vissa avseenden. Detta riskerar att ytterligare försvåra tillämpningen och i än högre grad skapa ett regelverk som är svårt att överblicka. Det är därför viktigt att noga inventera och analysera vilka möjligheter som redan finns innan ytterligare förslag genomförs på området.

Exempelvis för utredningen inte något resonemang kring ett uppgiftslämnande som sker med stöd av samtycke från den enskilde. Enligt utredningen blir den föreslagna uppgiftsskyldigheten endast aktuell i de fall personen som lämnar uppgifterna vill att dessa ska lämnas vidare. I den mån det handlar om uppgifter som rör den enskilde själv bör dessa därmed kunna lämnas vidare med samtycke från den enskilde. Samtycket från den enskilde, vilket är en förutsättning för att det ska vara fråga om ett frivilligt tillbakaträdande, innebär alltså att eventuell sekretess bryts.

Som anförts ovan anser SKR att förslagets syfte bör kunna tillgodoses genom att kommuner och regioner inom ramen för sin serviceskyldighet hjälper enskilda att själva komma i kontakt med de brottsbekämpande

myndigheterna. Detta skulle också innebära att det inte finns ett behov av en särskild uppgiftsskyldighet. Handlar det om en situation där den enskilde själv inte vill kontakta polisen, är det inte heller fråga om ett frivilligt tillbakaträdande. I de fall där det finns en misstanke om allvarligare brottslighet, finns det redan idag uppgiftsskyldighet för kommuner och regioner i vissa situationer.

Sammantaget efterlyser SKR ett mer utförligt och nyanserat resonemang i det fortsatta lagstiftningsarbetet kring behovet av en särskild uppgiftsskyldighet för uppgifter avseende frivilligt tillbakaträdande.

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Henriksson
Ordförande